

SERESTÉLY ZALÁN

A föld madarai

*a madár, mint az áldozat
a megbocsátás kódja
és alászáll, ha föltrepiül
mert teste nincs a szóba*

BORBÉLY SZILÁRD

■ *2007 szeptembere.* Soha olyan halottnak nem láttam semmit. Hevert az a varjú a Kétágú előtti buszmegállóban, élettelen tollain elbabrálta a szél, csőrébe valaki kövér csikket dugott, vagy talán pont azt a szivarcsutkát próbálta volna megroptetni, amikor a mozdulatnak más ívet rajzolt a halál. Át sem kellett lépni rajta, kisebb utcai szemétkupacon feküdt, maga volt a megtestesült cáfolata a feltámadás bármiféle reményének.

■ *2010 októbere.* Cs. G.-vel tartunk a bölcsészkarról a Deák utca irányába. Ő egy BT-bankfiókot keres, én csak kísérem. Története van ennek a közös tarthatásnak. Évekig zsigeri ellenszenvet érzek iránta, nem leküzdhetetlent, de taszít harsánysága, ripacsnak látom, olyannak, aki azzal vonná magához közel az embereket, hogy eltaszítja őket, idegesítően pedánsnak, de imponálóan intelligensnek is. 2009–2010 között egy e-mail-regényt írok, próbálnám feldolgozni, hogy esik szét a családom, apám iszik, anyám, hogy elviselje, szintén, aztán apám öngyilkossági kísérlete, az elmeegógyintézet, a lassú és részleges épülés, húgom fél és szenved otthon, nekem nincs pénzem Kolozsváron, frusztrál az egyre erősödő apátiám. Nem készül el soha, túl fiatal vagyok, bizonytalan, nyelvileg is vértetzetlen. Megérzek valamit G.-ben, áttetszik rajta valami ismerős szorongás, hívom egy kávéra, beszélgetünk – talán életünkben először – a Mócok 70-beli albérletünk tornácán. Nem akar olyan lenni, mint az apja, ha lenő a haja, az rá emlékezteti, ahogy a homlokára tapadtak az elnőtt fürtök – kétségbeesetten rohan levágtatni, ráadásul az övé meghalt egy balesetben, már az sincs, akire dühösnek lenni, nem hasonlítani. Megkérdem, szabad-e használnom a történetét, szabad, mondja, megírja az apja árnyát, és nekem adja (most megnézem, hátha megtalálnám az e-mailek között, '12 előtről semmi, G. halott, a saját kéziratom meg rég elveszett egy ügyetlen formatálással). 2010 októbere. G.-vel tartunk a Deák utca irányába, már csak azért is, mert megdolgoztunk a tarthatásért. G. váratlanul egy galamb után rúg, „szárnyas patkány”, hajítja utána nem is indulattal, inkább fitymálón. Akkor sem értem, mért kell utánarúgnia, ha az. Mért kellett utána rúgnod, G.? Bánt, hogy ezt mondja, minél jobban kedvelem G.-t, annál inkább. Eszembe jut Süskindtől *A galamb* – nem hozom fel, övön aluli volna. 2012. G. váratlanul meghal. Kiderül, hogy nem először próbálta, de pszichológushoz, ahol ő él, a betegek járnak, ő nem beteg, csak problémái vannak, frásza az emberektől, R. mondja, hogy korábban is antidepresszánsokat szedett – alacsonyan repült, mint az a galamb, a lábak közelében, mintha arra várna, hogy valaki legalább rátaposszon.

■ *2013 ősze.* Soma kutyánk talál rá egy sétatéri gesztenyefa tövében (a gesztenyében már nem vagyok biztos, talán inkább valami szívósan fölfele törekvő).

Nem tudjuk, hogy minek a fiókája, de amikor bal mutatóujjamra teszem, úgy szorítja, hogy szinte sajog. Kutyák-macskák prédálnak a fák alatt, meg az éhhalál, a kiszáradás, bár utóbbiakat bizonyára már nem fogja megérni. Szorítja az ujjam, dilemmázunk, haza nem vihetjük, két vérszomjas macska várná ott is, este van, vasárnap ráadásul, kit hívhatnánk, hiszen azt sem tudjuk, mivel lehet etetni, ezek kényes madarak, igazán kényesek, mondogatjuk, hümmögünk és bólogatunk, bár fogalmunk sincs, milyen madár. Szorítja az ujjam, el kell dönteni, mi legyen, igen, hát igen, hát a lehetőségek most nem olyanok, de akkor meghal, és mi hagyjuk, ez is gyilkosság. De ha épp nem járunk erre, akkor is meghal, végül is mi a különbség? Hát pont az, hogy épp erre jártunk, és épp halni hagyjuk. Szorítja az ujjam, kéne dönteni, valahogy egyre sűrűbben emlegetjük a természetet, hogy hagyni kéne, szóval hogy azt, na, hogy végezze a dolgát, hogy érte jöjjenek, vagy elpusztuljon, igen-igen, a természet, a dolgát, hümmögünk, bólogatunk, közben már finoman feszegetem is le az ujjamról. Tudjuk, hogy átverjük magunkat, hogy átverjük őt is, miért is hagytam felkapaszkodni az ujjamra, nyújtott-határozott lépésekkel tartunk a Sétatér kikövezett, fehérleő fűcsapása felé, bárhová, ahol nem botolhatunk ilyen kényes, igazán kényes fiókákba, csak Somma kutyanak sandít vissza időnként, mintha nem értené, mi elől menekülünk. Mi is a természet? Pontosan miért is esne ott tilalom alá az emberi cselekvés? Az természet, ahol házi macskák prédálnak, nyesik a füvet, és gereblyélik az avart? Az miért ne lenne természet, ahol házi macskák prédálnak, nyesik a füvet és gereblyélik az avart? Mi nem természet vagyunk? Mi akkor mi vagyunk? Mi a jó ég a természet? A vadon? Mi a vadon? Az emberi kéztől érintetlen? De hiszen ha megneveztük, ha azt mondtuk rá, hogy „vadon”, akkor máris megérintettük. Mit kellett volna tennünk? Később még meggúglizom, hollófióka volt, igazán kényes madár, „olyannyira [...], hogy alkalomadtán még az állati ürületek emésztetlen részeit is elfogyasztja”.

■ *2015 június*. Esős reggel, későn kelünk, de mintha így is hajnal volna. A motozást hall a tornácról. Még megisszuk a kávé, még elszívjuk a cigit, a motozás nem szűnik, sőt vergődéssé fajul. A kiles a tornágra, öreg macskánk a kőlépcsőkön jókora madárral kötekszik, bosszantja, oda-odacsap, a madár védekezőleg visszakoppint, ráripakodik. Nem tud repülni, az egyik szárnyát enyhén eltartja törzsétől, a hátán távolról is látszanak a horzsolások. Elzavarjuk a macskát, bátoritanul toporgunk a madár körül, ő idétlenül totyog körbe-körbe a tornácon. A hűtőben kerül némi párizsi, a kutyákat szoktuk jutalmazni vele, A. aprít belőle, viszi a madárnak, én közben kiderítem, hogy a madár egy dolmányos varjú. Jóízűen, szinte mohón csipeget a párizsiból, feldobja, leejti, gargarizál vele, percek alatt rájön, hogy nincs kitől tartania. Letisztultabb, pórébb a helyzet, mint két éve – nincs természet, nincs vadon, nincs, aki dolgát végezhetné helyettünk, nincs kényes madár, csak ez a megtermett, mohó, szinte extrovertált varjú, aki jött – mondhatni házhoz – a bajával, mutogatja a sebeit, a nyomorát, a bizalmát. Dobozt keresünk, ami kivédi ideig-óráig a macska ostromait, párizsot, vizet teszünk mellé, tárcsázzuk az állatorvost. Sz. F. kérdez a csőréről, mennyire szürke, mennyire fekete – tudja a jó ég, elég fekete, elég szürke. Ha bevisszük, ellátja, hogyne látná, de inkább megadná egy Milvus-os ismerős kontaktjait, ha elérjük, ő biztosan segít. Hívjuk a Milvus-os ismerőst, kérdez a csőréről, mennyire szürke, mennyire fekete – elég szürke, elég fekete, jó ég se tudja, de mindegy is, hiszen a Milvus-os ismerős M.vásárhelyen van éppen, megadná viszont egy SOR-os (Societatea Ornitologică Română / Román Madártani Társaság) ismerős

kontaktjait. Tárcsázzuk a SOR-os ismerőst, fiatal női hang, kérdez a csőréről – elég szürke, elég fekete, jóég tudja, csak segítsen már. Vigyük, persze, mondja a címet, várni fog. A varjúról már-már meg is feledkezem, gubbaszt a doboz mélyén, hívom a taxit, a madarat nem említem, pont a taxisok rigolyái hiányoznának. A SOR-nál V.-Sz. J. fogad, kiveszi a varjat a dobozból, rutinosan nyújtja-hajlítja a szárnyait, közben remek történeteket mesél a varjak intelligenciájáról, játékoságáról. A baj kisebb, mint gondoltuk, valószínűleg vedlik, ilyenkor legyen-gülnek, röpképtlenné is válhatnak, néhányan elpusztulnak. Elpusztulnak. Úgy mondja, olyan szenvtelenül, ahogy egy biológusnak mondania kell. Részvétlenül és részvétellel. Együttérzéssel a varjú iránt, akit továbbra is olyan megnyugtató szakértelemmel babrál, hogy szinte látni vélem a javulást, és tisztelettel a törvény iránt, amelyen most csorbát ejtünk ugyan, de olyan csekélyet, amit pillanatok alatt elsimít a törvény fatalitása. Megkísért: szeretnék tudni végre valamit úgy mondani, ahogy ő ezt a szót. Szeretném már érezni, meddig tartanak a cselekvés és a hathatás határai, hol kezdődik a törvény, mi az, amit még meg szabad sérteni, hol kezdődik és meddig tart a tehetetlenség. A madarat internálja, hamar felépül, aztán visszaengedi valamelyik nagyobb kolozsvári kolóniába. Kérdezem, szoktak-e máskor is varjakat befogadni – városi madarakat nemigen, énekeseket még kevésbé, időnként védett ragadozókat, egyébre nincs keret. Buksi – így említi V.-Sz. J. nekem írt tudósításaiban – napokig sajtok, pástétók, főtt tojások között tobzódik a SOR fürdőkádjában, aztán egy délután, köszönés nélkül, mint az igazi szélhámosok, kirepül a Társaság ablakán. Nincsenek illúzióim, V.-Sz. J. és Sz. F. világképe szerint mindez valószínűleg a természetellenes kategóriájába sorolandó. Apróbb „kihágás” ugyan, nem a vármesek közül való, de mégiscsak természetellenes. Nem nevetek a törvény komolyságán, nem nevetek a határsértésen, amit értem követtek el. Még ha ők pontosabban érzik is a súlytalanságát. De számomra épp általuk vesztette értelmét a természetellenes. Hogy nem bírtak süketek maradni a segélykérésemre, és áthágták azt, amit hitük szerint áthágni nem szabadna. Mi lehet még természetellenes az antropocén korban? Mi természetellenesek vagyunk? És mi a természetellenes, amikor a(z inger)kүszőb túlóldalán a sebzett állat maga függeszti fel a természet apatikus fikcióját?

■ *2016 szeptembere.* Hónapok óta tervezem az utat, 250 kilométer oda, 250 vissza, Kolozsvár–Berekfürdő, Berekfürdő–Kolozsvár, két keréken. H. A.-t látogatom, most először, mióta Kolozsvárról elköltözött. Tetszik a gondolat, hogy lassítva közelítsek, egyfajta *via contemplativa*. Képzletben szépen összeállnak a részletek, a csomag súlya optimális, a biciklit is sikerül előkészíteni az útra, az időjárás-előrejelzés csupa jót ígér. Első nap 150-et tekerek Váradig, megalszom B. A. barátomnál, második nap újabb 100 Berekfürdő, Bereken két nap pihenő, vissza ugyanígy. A Kolozsvár–Várad szakaszon semmi szokatlan, hacsak az nem, hogy a testem nehézkesen birkózik meg a tartósabb emelkedőkkel – erre végül is számítottam, a kolozsvári évek alatt elszoktam a szívós tekeréstől. A román–magyar határt másnap korán reggel lépem át, enyhe gyomorgörcs, zavar a vértezetlenség, korábban mindig valamilyen bádogkalitkában, vonattal, autóval, busszal keltem át, alábecsültem a jelentőségét. Úgy volt kigondolva, hogy a mai nap legyen a könnyebb, kényelmes, szinte ráérős tekerés sík terepen, a táv is rövidebb, mint a tegnapi. A 42-esen haladok, a tempó jó, az izomláz is oldódik, valami még sincs rendben – Mezőpeterdnél még csak sejtem, Berettyóújfaluból kihajtva már biztosan tudom. Dudáló autók és a tiltótáblák teszik világossá: a 42-esen bicik-

livel tilos. Eddig elég széles volt az úttest ahhoz, hogy csak a kihágás és a bírság gondolata zavarjon, viszont a Berettyóújfalu és Földes közötti szakaszon váratlanul összeszűkül a flaszter, ráadásul felébred a déli szél. Tetézi a teherforgalom léghuzata, az egyik kamion, nem sokkal Földes előtt, ledob az aszfaltról, be a kövek közé, nem veszem el az egyensúlyom, de erőt vesz rajtam a szorongás. Mintha járókelő volnék egy GTA-pályán, aki bármelyik pillanatban járulékos áldozattá válhat. Az autók az üres úton is úgy húznak el, hogy meg sem mozdítják a kormányt. Földesnél elegendő leszek, egy ideje már reszketek, egy út menti motel bárjában a 42-es alternatívái felől érdeklődöm. A telefonomba jegyzem a falvak neveit, délnek fordulok, szembe a széllal. Kapkodok a levegőt, foltos vidéki utakon tekerek, disznóhizlaldák, légyapapíros falusi vegyesboltok, egy ideig tulajdonképpen Berektől is inkább távolodok, mintsem közelednék – bármi, csak a 42-es ne. Sáp, Bihartorda, Nagyrábé, Biharnagybajom, Sárrétudvari, aztán ismét az átkozott 42-es, alig néhány kilométerrel Püspökladány előtt. A Püspökladány–Karcag szakasznak nincs alternatívája. A város Karcag felőli kijáratánál már szándékosan veszem célba az ott strázsáló közlekedési rendőröket, hadarom a paradoxont – itt a bicikli, itt vagyok én, egyenesen Kolozsvárról, és itt a 42-es, ami nem tűr biciklit, más opcióról nem tudok, ha tévednék, javítsanak ki. Nem javítanak, tudom, hogy nem javíthatnak, pont ez az, amit látni akarok, ahogy megreped a hatalom hübrisze. Az egyik egyenruhás látványosan elfordul, míg a társa közli velem, hogy mi sosem láttuk egymást a 42-esen. Nem láttuk, nyugtázom, máris belecsúszva az amorális játékba, a törvény leemeli rólam a tekintetét. Megnyílik egy szürke zóna valahol a törvény napsütötte sávja és a flaszter között. Az egyik kizökkenthetetlen tempóban, költségoptimalizált pályán húznak el 30-40 tonnás piaci aktorok, a másikon a törvény őrei strázsálnak a citoyenek biztonsága fölött, a harmadikon senki sincs, senki van, az elsi-rathatatlan, a depolitizált, a pusztá élet, a járulékos áldozat, a nyilvánosságon kívül rekedt. Ez volnék? A Püspökladány–Karcag közötti 16,83 kilométeren tulajdonképpen ez. De tudom, hogy vége szakad, akarhatom, hogy vége szakadjon. Visszafordulhatok, és Püspökladányon visszafogad a törvény. Ha elérem Karcagot, befogad majd ott is. Berekfürdőn oltalom vár, és ebéd. Citoyen leszek újra, egy idegen ország polgára, akit itt nemzetközi egyezmények védenek, sőt talán némi hospitalitás is. De a flasztert szegélyező kőágyon ott fekszenek az örök időkre holtávon ragadtak tetemei. Mozdulatlanul szárnyalnak gumiabroncscafatok, szélvédőszilánkok, emblémák és dísztárcsák között, az út mindkét oldalán. Cinegék, héják, karvalyok – állatok, akiknek végül is a saját halál sem jár. Elragadja testüket a teherforgalom gerjesztette forró légörvény, kétségbeesetten próbálnák korigálni a kizökkent mozdulatot, de már rég eldőlt minden. Nincs rés, repedés, törésvonal, a szélvédő felfénylik, egy-örök hiperrealitással tágul, felszívódik a helyzet kontingenciája, „a lét lehetőségének az a módja, amely nem zárja ki azt, hogy valami ne legyen”. A föld madarai, így nevezem őket, az elragadottakat. Heideggerre gondolok – ha a Püspökladány és Karcag közötti holt-sávra vetődne, belátná-e: állat nem lehet világban szegény, de hogy a világ állat-ban, annak komoly az esélye.